

Výroční zpráva o činnosti za rok 2002

Zpracovali: **Ing. Zdeněk Rasl**
asistent generálního ředitele
Ing. Václav Suchý, CSc.
*zástupce generálního ředitele
pro dokumentaci a dějiny techniky*
Mgr. Miloš Josefovič
náměstek generálního ředitele

Praha, leden 2003
Č.j.: GŘM/30/2003

Obsah

	str.
1. Evidence sbírek, péče o sbírky, prezentace	3
A. Akvizice, evidence, katalogizace a inventarizace sbírek	4
B. Péče o sbírky	5
C. Prezentace sbírek	8
2. Ostatní kulturní aktivity	12
3. Návštěvnost muzea	13
4. Činnost pracoviště integrovaného systému ochrany	14
5. Činnost pracoviště zajišťujícího působnost zákona č.71/1994 Sb.	14
6. Vědecká a výzkumná činnost	14
7. Železniční muzeum	17
8. Ekonomika a hospodaření	18
9. Různé	22

Tato zpráva vychází z plánu činnosti NTM na rok 2002, předaného MK ČR v červenci 2001, plánu hlavních úkolů z února 2002 a revidovaného plánu hlavních úkolů z listopadu 2002, kde jsou jednotlivé úkoly podrobně specifikovány. Členění zprávy odpovídá požadavku MK čj. 15.232/98.

---

1) EVIDENCE SBÍREK, PÉČE O SBÍRKY, PREZENTACE

Zprávu o stavu sbírek a činnosti muzea v uplynulém roce nelze začít jinak než informací o povodni, která v srpnu 2002 postihla Prahu a také budovu Invalidovny v Karlíně se sbírkami NTM. Tím povodeň značně ovlivnila práci muzea nejen pro zbytek roku, ale i do dalších let. Plán hlavních úkolů na r. 2002 musel být proto redukován. Opravená verze plánu byla postoupena MK ČR ve 4. čtvrtletí 2002.

Objekt Invalidovny využívalo NTM spolu s jeho vlastníkem - Vojenským ústředním archivem. Depozitáře zde mělo od r. 1941, a to na ploše cca 3.200 m², umístěné v přízemních prostorech. Byly zde části sbírek chemie, metalurgie, strojírenství, elektrotechniky, spotřebního průmyslu a stavitelství, dále část archivu dějin techniky a téměř celý archiv architektury včetně trojrozměrných sbírek.

Při zprávě o blížící se povodni byly nejcennější archiválie a sbírkové předměty přemístěny do výše 1 m nad hladinu stoleté vody, vyznačené od poslední záplavy (která Invalidovnu postihla v r. 1890) tabulkou asi 40 cm nad úroveň terénu. Zároveň byla provedena další obvyklá protipovodňová opatření. Voda však zatopila budovu do výše 3,2 m a setrvala v ní 2 dny.

Ihned po opadnutí vody byly zahájeny záchranné práce. Z celkového počtu 6.200 v Invalidovně deponovaných trojrozměrných předmětů byla vodou zasažena více než polovina (tj. 7 % celkového počtu sbírek NTM) a dále podstatné části archivu dějin techniky a archivu architektury. Vzhledem k nutnosti co nejrychlejší záchrany archiválií a architektonických výkresů (papír) byla v prvních dnech soustředěna pozornost především na ně. Za pomoci desítek dobrovolníků byly postižené archiválie vynášeny z trosek a bahna, čištěny vodou a v polyetylenových foliích ukládány na palety k odvozu do Mrazíren Mochov, pobočka Kladno. Tam byly v objemu asi 220 m³ umístěny k pozdějšímu vysušení, sanaci a restaurování. Na dočasném uložení archiválií v mrazicích kontejnerech a převozu se sponzorsky podílela zejména firma Maersk a v omezeném rozsahu i společnost Interhoek.

Paralelně se rozběhla i záchrana trojrozměrných sbírek. Všechny zasažené a k trvalému uchování určené předměty byly očištěny, desinfikovány a postupně přemístěny (včetně 3D předmětů a archiválií nezasažených) do prostorů bývalého lokomotivního depa Masarykova nádraží, předaného NTM pro zřízení Železničního muzea. Invalidovna tím byla zcela opuštěna. Stěhování se uskutečnilo během dvou měsíců za pomoci těžké vojenské techniky (253 jízd vojenskými nákladními automobily a 109 jízd nákladním autem NTM). Podmínky transportu dané objemem a složením přepravy (např. parní a jiné velké stroje, které musely být nejprve demontovány) a časově limitovanou vojenskou pomocí byly velmi náročné. Záchrana sbírek a vystěhování Invalidovny bylo mimořádným pracovním výkonem, na němž se podílela většina pracovníků NTM. Velký dík patří Armádě České republiky, bez níž by se záměr v tak krátkém čase nepodařilo uskutečnit.

K hlavním úkolům, které z dané situace vznikly, patří inventarizace přemístěných sbírek a jejich postupná konzervace a restaurování před přesunem do nového depozitáře v Čelákovcích, který má být k dispozici v r. 2005. Po ukončení inventarizace v r. 2003 bude nutné zpracovat analýzu dopadu povodni na hodnotové složení sbírek a výsledku přizpůsobit akviziční plán. U archiválií je hlavním úkolem jejich vysušení, dekontaminace, částečně digitalizace a restaurování, které si rovněž vyžádá období několika let. Příprava a realizace těchto úkolů se již rozběhla. Podrobněji o tom informujeme na jiném místě této zprávy.

Již během záchranných prací a po celý zbytek roku bylo vyvinuto značné úsilí o získání finanční a hmotné podpory pro restaurování vodou poškozených sbírek a archiválií. S potěšením nutno konstatovat, že řada žádostí byla úspěšných. Byly získány závazné přísliby nemalých finančních částek pro tyto práce na následující rok. S výjimkou hornické nadace LANDEK Ostrava, společnosti ALCOMA Praha a velvyslanectví USA, jejichž pomoc byla

realizována již v průběhu samotných záchranných prací, byla smluvně potvrzena zejména finanční pomoc ze strany: SKANSKA a.s., ČEZ a.s., SIEMENS spol. s r.o., XEROX spol. s r.o., Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97, Nadace VIA, Československé historické konference v USA, Hlávkovy nadace a ze sdružení vzniklých pro záchranu sbírek architektury a stavitelství NTM – SOS architektury a Most paměti. Za poskytnutou pomoc, která již přesahuje částku 2 mil. Kč, jsme zavázáni předběžnými díky.

O další finanční podporu na r. 2003 bylo požádáno MK ČR, a to z fondu ISO a ze zvláštního rozpočtu pro odstraňování povodňových škod.

Hmotné podpory se NTM dostalo od holandsko-polské strany (Státní archiv Haag a restaurátorská firma ALCAMIN), které NTM věnovaly komoru pro desinfekci archiválií plynováním a tři vysoušeče. Dále podle svých možností přispěly domácí firmy a organizace KAPPA Žebrák, Kartonie Praha, J. Porkert, a. s. Skuhrov nad Bělou, Slovácké muzeum Uherské Hradiště, Městská knihovna Znojmo, Moravské zemské muzeum Brno, Letecká historická společnost Praha, Technické muzeum Brno, Národní zemědělské muzeum Praha a Archiv ČVUT, které zdarma poskytly kartonové krabice a papírové přířezy, archivní krabice, další potřebný materiál a ostatní nezištnou pomoc.

Pro odstraňování škod vzniklých záplavami na sbírkových, knižních a archivních fondech byla ustavena na MK ČR pracovní skupina, v níž je NTM zastoupeno. Tato skupina připravila doporučení vládě na celkové řešení této situace v ČR (2003).

A) Akvizice, evidence, katalogizace a inventarizace sbírek

Stejně jako v minulých letech byl pro nedostatek financí omezen nákup sbírek z vlastních prostředků. Z významnějších přírůstků byly tímto způsobem získány jen výkresová dokumentace rozhledny v Praze na Petříně (s příspěvím firmy INCO) a dva obrazy lokomotiv malíře Viléma Kreibicha. Vyřízení podané žádosti o zakoupení unikátního závodního motocyklu JAWA 350 typ 673 (tento stroj je vyvrcholením domácího vývoje závodních motocyklů) z prostředků ISO bylo přesunuto na r. 2003. Z prostředků a. s. Inženýring dopravní stavby byly získány tři staré tisky map ze 17. století a z grantu Science and World View Network (o kterém podrobněji informujeme na jiném místě této zprávy) veduta Prahy z 16. století do sbírky map a původní grafiky tyichonských sextantů.

Z oblasti akvizic nabytých dary, převody a výměnou majetku nutno uvést plynovou turbínu DEUTZ, soubory počítačové, sdělovací a reprodukční techniky v odd. elektroniky a akustiky, přístrojovou laboratorní a měřicí techniku v odd. exaktních věd a chemie a doplnění fondu zámeckých a klíčů o soudobou produkci v odd. metalurgie. Tyto akvizice byly zčásti získány jako odezva na naši výzvu veřejnosti a organizacím na postoupení nepotřebné techniky, která vznikla jako logický důsledek zpracovaných akvizičních plánů.

Části originálních historických filmů J. Kříženeckého, zjištěné při generální revizi ve sbírkách oddělení foto-kino, byly předány do Národního filmového archivu.

Hlavním programem sbírkotvorné práce, který byl před povodněmi naplněn, bylo dokončení veškerých příprav ve smyslu zápisu sbírky do Centrální evidence sbírek MK v předepsaném termínu podle zákona o sbírkách č. 122/2000 Sb. Zápis sbírky NTM byl na MK zaznamenán ke dni 19. 7. 2002 pod číslem NTM/002-04-30/116002 ve formě tří podsbírek, a to sbírky vědy, techniky a průmyslové výroby, sbírky železniční a sbírky architektury, stavitelství a průmyslového designu.

Směrnice pro správu sbírek, zpracované podle zákona 122/2000 Sb. v předchozím roce, byly na základě metodického pokynu MK doplněny o Směrnici pro evidenci studijního a pomocného materiálu se vztahem ke sbírkám a o příkazy k organizačním opatřením k novým pravidlům pro vývoz sbírkových předmětů do zahraničí a k vedení dokumentace k zápůjčním

smlouvám. Aplikaci směrnice pro evidenci studijního a pomocného materiálu se pro povodně nepodařilo ve sbírkových odděleních zcela naplnit a část úkolů s tím spojených se přesouvá na r. 2003.

V plném rozsahu se podařilo uskutečnit průběžnou inventarizaci plánované části sbírkového fondu ve smyslu zákona 122/2000 Sb., a to především proto, že revidované fondy spadaly až na jeden případ do sbírkových oddělení, která záplavami nebyla dotčena.

Evakuační plán sbírek byl zpracován, dokončeny byly rovněž akviziční plány. Lokační seznamy, odpovídající stavu rozmístění sbírek po generální inventarizaci, byly zpracovány pro depozitáře v hlavní budově NTM, v dalších lokacích byly práce přerušeny vlivem povodní. Budou dokončeny v r. 2003.

Byly obnoveny práce pro přechod z evidenčního systému AISM na DEMUS, a to v plánované spolupráci s Technickým muzeem v Brně. Přebíraný systém se při bližším zkoumání ukazuje pro naše potřeby jako těžkopádný, proto byly zahájeny konzultace o užití databáze provozované pod systémem Mysql.

Knihovna a archiv NTM byly v době záplav a v následujících měsících záchranných prací pro veřejnost uzavřeny. Studovna byla sídlem krizového štábu, který odtud tuto činnost koordinoval, což ovlivnilo běžnou práci těchto dvou oddělení, týkající se správy a prezentace fondů. Nicméně požadavky vyplývající z nového knihovního zákona č. 275/2001 Sb. byly splněny a knihovna NTM byla přihlášena do evidence MK.

Přehledná čísla charakterizující současný stav tvorby a zpracování sbírek uvádíme i s komentářem na závěr následující kapitoly B.

B) Péče o sbírky

Povodeň zasáhla sbírky v Invalidovně v době, kdy bylo již zabezpečeno jejich přemístění do nových depozitářů v Čelákovících. Projektování úprav v hlavní budově je ukončeno, je vydáno stavební povolení a v r. 2003 proběhnou rekonstrukční práce. K dispozici budou moderní klimatizované úložné prostory pro archiv dějin techniky a archiv architektury včetně studoven a pracoven. Rovněž pro depozitář v Čelákovících, určený od počátku projektování pro přemístění sbírek z Invalidovny, vstoupily přípravné práce do stadia územního řízení a následné žádosti o stavební povolení. U tohoto objektu, rozvrženého k oddělenému ukládání a správě všech druhů sbírek, se počítá s využitím od r. 2005. Financování obou akcí je zajištěno.

Konzervace sbírek, která v prvním pololetí postupovala podle stanoveného plánu, musela ve druhém pololetí r. 2002 zcela přeorientovat svou činnost, aby škody způsobené na sbírkách byly s její pomocí co možná zmírněny.

Jak již bylo uvedeno výše, všechny k záchraně určené trojrozměrné sbírkové předměty byly opakovaně očištěny tlakovou i horkou vodou, desinfikovány a po přemístění základním způsobem konzervátorsky zajištěny. V místě nového uložení z nich (i z dvourozměrných sbírek) byly odebrány vzorky k mikrobiologickému a chemickému vyšetření a výsledky byly a jsou vyhodnocovány. Ke stavu a uložení sbírek byly vyžádány nezávislé posudky od renomovaných konzervátorských pracovišť a pracoviště pro vnitřní prostředí a jejich doporučení jsou realizována. Byla zpracována kategorizace 3D předmětů z hlediska historické hodnoty a naléhavosti konzervátorských a restaurátorských prací. Situaci komplikuje to, že prostory budoucího Železničního muzea, kde se poškozené sbírky prozatím nacházejí, nejsou v zimním období zatím nijak vytápěny ani temperovány. Zřizuje se restaurátorské pracoviště přímo v tomto objektu. Pro zimní uložení zatopených sádrových modelů byl v areálu ŽM vytvořen zateplený a monitorovaný prostor s regulovatelným prostředím (aby se zabránilo vzniku škod působením nízkých teplot na provlhlých modelech) a pro opravu těchto modelů

byla zřízena provizorní restaurátorská dílna. Restaurování trojrozměrných předmětů se již rozběhlo formou kolegiální spolupráce na pracovištích Technického muzea v Brně, Národního zemědělského muzea, Plynárenského muzea, Stavební kanceláře Ing. Jandáček (modely z oboru stavitelství), Katedry restaurování AVU (sádrové modely) a zabezpečeno je i formou grantů a podpor, jak je podrobněji zmíněno v úvodu. Těžiště této činnosti, která se bude týkat především nejvýznamnějších předmětů s cílem jejich umístění v nových expozicích, bude v r. 2003 a 2004. Velký rozsah prací zajišťuje konzervátorská dílna NTM.

Pokračovalo restaurování rozměrných strojních exponátů péčí polygrafického průmyslu pro připravovanou expozici tiskařských technik.

Zatopena byla také sbírka fotonegativů, z níž byla zachráněna podstatná část v počtu 6.000 ks. Sbírkou je vysušena a desinfikována, nyní je tříděna, katalogizována a v případě snímků leteckého archivu již i digitalizována do úrovně pro badatelské využití.

Povodní zasažení archivní dokumenty, sestávající z různorodé směsice papírových materiálů (výkresy, fotografie, rukopisy, spisový materiál, kresby, knihy, firemní tisky aj.) jsou zmrazeny a ve své většině čekají na vysušení, desinfekci a restaurování nejvzácnějších z nich. Vzhledem k objemu (220 m³) se NTM patrně neobejde bez spolupráce se zamýšleným centrálním pracovištěm ČR dostatečně vybaveným nákladnou a výkonnou moderní technologií, má-li svůj materiál sanovat v reálném čase. Dále NTM vyhodnocuje možnosti sanace méně významných částí archivního materiálu zakázkovým způsobem na pracovištích využívajících technologie pro mikrovlnné vysoušení, sušení dřeva aj. Vedle toho připravuje NTM od r. 2003 zprovoznění vlastního pracoviště pro vysoušení vybraných fondů, vybaveného technologií vakuových baliček a linkou klasického mokrého sušení. Toto pracoviště z hlediska množství zmrazeného materiálu problém NTM nevyřeší, umožní však soustředit se na takové dokumenty, které vyžadují stoprocentně kontrolovaný postup. Tímto způsobem byl už v NTM určitý objem zatopených archiválií vysušen v provizorních podmínkách a ve Státním ústředním archivu bezplatně desinfikován.

Restaurování vybraných archiválií je pro příští rok finančně zabezpečeno z příspěvků sponzorů, uvedených v úvodu k této kapitole. Většina archiválií však po vysušení restaurována nebude.

Pokud jde o podporu z fondu ISO, byl z tohoto příspěvku restaurován soubor map a pokračovala renovace stylisticky výjimečného automobilu JAWA 750, rozvržená do 3 let a podpořená i sponzorem SKF Praha. Část z příspěvku ISO pro r. 2002 byla přesunuta na restaurování zátopou poškozeného unikátního vahadlového parního stroje, která bude pokračovat ještě v následujícím roce. Z dotace MK ČR ke grantu Science and World View Network se restaurují historické astronomické přístroje a mapy pro výstavu Kepler a Praha (2003). V souvislosti s připomenutím jubilea 100 let dráhy Tábor-Bechyně v roce 2003 probíhá generální oprava Křižíkova motorového vozu M 400.001 z prostředků KPM Konsult a.s., Sdružení pro rozvoj kolejové dopravy a Spolku přátel dráhy Tábor-Bechyně. Současně byly zprovozněny dvě historické elektrické lokomotivy E 423.0001 a E 436.004 z konce 20.let minulého století.

Pro nedostatek finančních prostředků se nedaří vazba časopisů do knihovny. Časopisy jsou nsvázané již za čtyři roky, což omezuje jejich studijní využití a vytváří dluh do budoucna nejen po finanční stránce.

Sbírkotvorná činnost NTM roku 2002 v číslech

- chronologická evidence - celkem 46.826 i.č. ¹⁾
- + 224 fondů architektury
- přírůstek 4.208 i.č. ²⁾

- systematická evidence - celkem 32.840 i.č.²⁾
+ 76 fondů architektury
- přírůstek 902 i.č.
- inventarizace - celkem 9.993 i.č.
- skartace – 1.286 i.č.
- fotodokumentace - celkem 28.079 i.č.¹⁾ a 992 výkresů
- přírůstek 601 i.č.
- konzervace – 853 ³⁾
- restaurování - 115 ³⁾
- evidence cenných sbírek v programu AISM-POL
  - zaznamenáno celkem 1.887 i.č.
  - obrazový záznam 623 i.č.
  - obrazová dokumentace v programu Mac Art připojena k 408 předmětům⁴⁾
- počet vydaných osvědčení k vývozu – 233
- v expozicích instalováno - 5.240 i.č.
- na výstavách instalováno – 284 i.č.
- jiným institucím zapůjčeno – 1.812 i.č.⁵⁾

POZNÁMKY:

- 1) Pohyb čísel ovlivňují nejen přírůstky, ale i výsledky generální inventarizace a skartace a to oběma směry.
  - 2) Jde o nově nabyté předměty a nově evidované předměty zjištěné při generální inventarizaci sbírek, po odečtení odpisů.
  - 3) V dílnách, v odborných odděleních a externě dohromady. Nezahrnuje zákroky na povodně zatopených sbírkách.
  - 4) Vkládání obrazové dokumentace do systému Mac Art nepokračuje, neboť není kompatibilní s připravovaným přechodem na DEMUS. Příprava obrazové dokumentace ovšem pokračuje - viz fotodokumentace.
  - 5) Včetně zápůjček trvajících z předchozího roku.
-

V knihovně bylo zpracováno v 2. stupni 430 svazků a zrevidováno 4.500 svazků. Do počítačového programu TINLIB bylo zaneseno 3.000 záznamů. Archiv zpracoval přírůstky o počtu 3.141 položek (fotografie, grafika, firemní tisky, vzpomínky, rukopisy, plány a výkresy). Mediátka získala 18 přírůstků na nových audiovizuálních a datových nosičích.

Fotoatelier zhotovil 2.750 černobílých a 950 barevných fotografií a 610 diapozitivů. Knihovna přijala 722 externích badatelů. Počet výpůjček činil 3.704. Rešerší v knihovně bylo zpracováno 260. Služeb mediátiky využilo 58 zájemců. V archivu dějin techniky studovalo 256 badatelů, v archivu architektury a stavitelství 45 badatelů. Celkem tedy v NTM studovalo 1.081 osob (mimo vlastní pracovníky), z toho 43 zahraničních.

Komentář k číslům o sbírkách

Výsledky sbírkotvorné činnosti jsou v některých ukazatelích s předchozími roky obtížně srovnatelné, neboť výkony byly ovlivněny povodněmi a číselná vyjádření uzavřením generální inventarizace nahlášením výsledků do CES MK. Pokud jde o údaje chronologické a systematické evidence, zachycují končený stav. Předchozí údaje byly sice meziročně správné, ale nesly v sobě chybu obsaženou v dříve převzatých vstupních datech, kterou bylo možné eliminovat až nyní.

C) Prezentace sbírek

Expozice z vlastních sbírek

V minulém roce bylo rozhodnuto, aby v nově zřizovaných prostorách ve 2. a 3. patře muzea byly umístěny expozice architektury, stavitelství a průmyslového designu a tzv. Science centrum objasňující interaktivním způsobem základy přírodních věd a techniky. Dále bylo rozhodnuto, že v suterénu bude adaptována stávající expozice metalurgie a nově zřízena expozice polygrafie (tiskařských technik). Na stavební úpravy všech těchto prostorů je již vydáno stavební povolení a zajištěno jejich financování z investiční dotace MK. Pro zřízení vlastních expozic mají být prostory k dispozici v r. 2004.

Expozice metalurgie a polygrafie je scénářisticky připravena, expozice architektury, stavitelství a designu jen do úrovně libreta. Zpracování definitivního scénáře odsunuly povodně, které sbírky oddělení architektury a stavitelství výrazně zasáhly. To si vynutí změny scénáře, nicméně expozici je možné v daném termínu otevřít. Bude koncipována tak, aby exponáty mohly být obměňovány a aktualizovány podle postupu restaurování zátopy poškozených sbírek. Příprava expozice se těší zájmu odborných sdružení a veřejnosti, které jsou odhodlány k jejímu zdaru všestranně přispět. Podobná situace je u expozice tiskařských technik, na jejíž přípravě se podílí Občanské sdružení polygrafů soustřeďující jednotlivce i finance této profesní skupiny. To bohužel nelze říci o expozici metalurgie, průmyslového odvětví, jež je v současné době v hlubokém útlumu. Příprava expozic po stránce exponátové probíhá bez problémů, s výjimkou již uvedených sbírek architektury a stavitelství.

Uvažovaná interaktivní expozice Science centra je zatím ve stádiu organizačních příprav. Statut společného pracoviště NTM, UK, VŠCHT a ČVUT, jež bude založeno za účelem organizačního zajištění expozice, je v současné době v pokročilé fázi jednání. Zatímco část fyzikálních exponátů budoucí expozice již existuje ve stádiu návrhů konkrétních řešení, nevyjasněna zůstává otázka konkrétního libreta chemických, respektive biologických disciplín. Zcela otevřena je zatím také zásadní otázka finančního krytí projektu.

Scénářisticky probíhá příprava instalace sbírky motocyklů na 1. galerii dopravní haly muzea. Uskutečnění závisí na dostatku finančních prostředků.

Z dílčích úprav ve stávajících prostorách nutno připomenout rozpracované ozvučení důlní expozice, které má oživit již tak oblíbenou prohlídkovou trasu o pracovní ruchy ap., a stálou údržbu interaktivních exponátů v expozicích měření času, foto-kino, akustika a telekomunikace. Větší opravu si vyžádalo zprovozněné historické televizní studio v expozici telekomunikací.

Výstavy z vlastních sbírek

Výstavy z vlastních sbírek byly plánovány převážně do 1. pololetí roku, takže jejich uskutečnění povodně nezabránila, s výjimkou výstavy „70 let archivu NTM“ (9/02), která musela být zrušena.

První výstava „80 let polarografie“ byla uspořádána ve spolupráci s Ústavem fyzikální chemie Jaroslava Heyrovského AV ČR u příležitosti výročí objevu a byla spojena se zahájením mezinárodní konference 35th Heyrovský Discussion. Druhou výstavní instalací byly „Vize a výrobky“ – český průmyslový design 90. let, navazující na tři předcházející instalace mapující historický vývoj oboru. Třetí výstava nazvaná „Tiskli jsme a tisknem“ ukázala již zrestaurované tiskařské stroje a byla součástí kampaně OS polygrafie usilující o získání sponzorů pro výstavbu expozice. Čtvrtá velká výstava byla obrazová a představila životní dílo malíře lokomotiv Viléma Křibicha, soustředěné v podobě rozměrných pláten

z majetku mnoha majitelů. Vernisáž výstavy provázela nezapomenutelná zvuková nahrávka jízdy těžkých parních lokomotiv.

Mimo plán byla ve spolupráci s francouzským Musée National de l'Automobile v Mulhouse v NTM uspořádána výstava „Automobily Bugatti v českých zemích“. Šlo o reciproční akci k výstavě „Bohème en voiture“, konané v Mulhouse v rámci „České sezóny“ ve Francii. Do mulhouského muzea byla zapůjčena kolekce českých automobilů a výměnou byl do NTM poskytnut soubor šesti automobilů Bugatti, které byly původně provozovány na našem území a později vyvezeny do zahraničí.

Mimo NTM byly uspořádány dvě výstavy a to „Jaroslav Fragner“ (český architekt) v Budapešti a „Stanislav Lachman“ (český designér) v Severočeském muzeu v Liberci.

V rámci připomínky jubileí v dějinách vědy a techniky byly ve vstupní hale NTM instalovány výstavy Kyslíkový konvertor, Leonardo da Vinci, Polarografie a od září výstava k povodni postiženým sbírkám NTM.

NTM spolupracovalo na mnoha cizích prezentačních akcích. Své exponáty zapůjčilo a příp. se i podílelo na zpracování scénáře a katalogu pro dalších 24 výstav v České republice a v zahraničí, z nichž vyjímáme:

- Alle Zeit der Welt (Mannheim, SRN)
- Time Stands Still (Stanford, USA)
- Vision – Image and Perception (Budapešť, Maďarsko)
- Das Haus Habsburg und die Oberlausitz (Zittau, SRN)
- Harmonie der Welt (Peuerbach, Rakousko)
- Franz Kafkas Fabriken (Marbach, Německo)
- Utilitas Matheseos (Klementinum Praha)
- Atentát – operace Antropoid 1941 - 42 (Vojenské muzeum Praha)
- Městská část Praha 9 (Praha)
- Měření a regulace (BVV Brno)
- Průmysl na Liberecku (Liberec)
- Gruntování našich babiček (Přeštice)
- Amazonka IV (NTM a Ostrava)
- Staré mapy Blanenského lesa (Klet)
- Kouzelné obrazy (Brno)
- Průmysl Mladoboleslavska (Mladá Boleslav)
- Svět hvězd a iluzí (Brno)
- Výstava o povodních (Katedra muzeologie Brno)
- Letná – historie a vývoj prostoru (Staroměstská radnice Praha)

Scénářisticky byla připravena výstava „Jmenovci mezinárodních jednotek“, určená pro vitríny na schodišti hlavní budovy NTM v roce 2003, dokončuje se scénář výstav motocyklů „Harley Davison“ a dále výstavy letecké techniky k výročí prvního vzletu bratří Wrightů (2003). Příprava výstavy „Laboratorní přístroje“ byla přerušena pro odstoupení spoluautora a pořadatele VŠCHT.

Účinnou prezentací sbírek bylo rovněž 41 výjezdů našich historických vozidel, pořádaných ve spolupráci s jejich vypůjčiteli z řad ČD a železničních sdružení, zajišťujících i smluvně údržbu našich strojů.

Ostatní výstavy

Výstavní činnost za rok 2002 - převzaté výstavy jiných institucí a autorů:

- 1) Když se z energie stává hmota: putovní výstava CERN - Evropské laboratoře pro jaderný výzkum z oblasti fyziky elementárních částic, začala 9. listopadu 2001 a trvala do 24. února 2002
- 2) Bionika: věda spojuje biologii a techniku, zapůjčilo Zemské muzeum pro techniku a práci v Mannheimu, od 13. března do 26. května 2002
- 3) 3000 km po Amazonce: po stopách Samuela Fritze, autora první přesné mapy nejdelší řeky světa, od 9. dubna do 2. června 2002
- 4) Malujeme po síti - Báječný výlet: VII. ročník mezinárodní výtvarné soutěže pro děti, od 11. června do 7. července 2002
- 5) Neokonštruktivismus v slovenskom výtvarnom umení: výstava z Galerie Jána Koniarka Trnava, od 12. srpna do 15. září 2002
- 6) Justin Knowles - Recent Works: výtvarná výstava britského umělce, od 2. října do 1. prosince 2002
- 7) Barevná Anktartida: výstava fotografií Dagmar Havlové-Ilkovičové, od 3. října 2002 do 5. ledna 2003
- 8) Schola Ludus - Labyrint a vedecká hračka: výchovně vzdělávací výstava zapůjčena nadací Schola Ludus z Bratislavy, od 6. prosince 2002 do 23. února 2003
- 9) Pohádkový svět z lípy: dřevěné plastiky Jaroslava Kundráta a Václava Plechatého, výstava dřevorezeb a grafik, od 11. prosince 2002 do 5. ledna 2003
- 10) Vladimír Preclík - Navrácená železa a zatajené obrazy: autorská výtvarná výstava od 13. prosince 2002 do 31. ledna 2003

Další prezentační aktivity

K prezentačním nebo dokumentačním aktivitám patří také činnost multimediálního studia NTM a rovněž odd. elektrotechniky a akustiky. Multimediální studio v uplynulém roce pokračovalo v natáčení dokumentárních snímků o pražské potrubní poště a o Křížikově elektrické dráze Tábor-Bechyně, pořídilo 60 minutový dokument s pamětníkem někdejší činnosti muzea dr. Černým, připravilo 3 pořady pro audiovizuální přehlídku Musaionfilm, natočilo působivý film Krok do tmy o povodni zasažených archiváliích NTM, pořídilo anglickou verzi ke svému úspěšnému a oceněnému filmu Gočárův projekt, dokončilo Videokroniku NTM 2001 a natáčelo po celý rok dění v muzeu pro Videokroniku 2002.

Oddělení elektrotechniky a akustiky pracuje na ozvučení expozice důlní techniky, zprovožňuje interaktivní exponáty Analýza hlasového signálu a Syntéza hlasového signálu, dokončilo počítačový expoziční program Vlastnosti zvuku, provozuje videokonferenční bod v NTM a průběžně přepisuje a digitalizuje historické zvukové záznamy, čímž bohatou sbírku na starých nosičích zvuku zpřístupňuje dnešním posluchačům. Je spoluorganizátorem pravidelných programů Retroklubu v NTM.

Spolupráce se sdělovacími prostředky

Sbírký NTM se v tomto roce uplatnily v mnoha zábavných a naučných pořadech rozhlasu a televize, které byly s jejich uplatněním natočeny, a přispěly tak k popularizaci historie techniky i NTM. V řadě pořadů vystoupili i pracovníci muzea. Rovněž v tisku vyšly desítky popularizačních článků, své stálé rubriky mělo NTM v časopisech Věda, technika a my, Metrologie, Advanced Foto & Videa a Test.

Odborné články zmiňujeme v kapitole Věda a výzkum.

Ediční činnost

Posláním edičního referátu NTM je jednak zabezpečit výstup vědeckému výzkumu, který je v NTM organizován, jednak přispívat k popularizaci ústavu vydáváním doprovodných materiálů k pořádaným akcím.

Paradoxně vzhledem k minimálním finančním možnostem byl rok 2002 z hlediska publikační činnosti bohatý. Některé publikace (Rozpravy 177, oba katalogy k výstavám) byly vydány z externích zdrojů.

V řadě Rozpravy NTM:

171. Z dějin průmyslového designu 5. Praha 2002.
172. Z dějin hutnictví 30. Praha 2002.
173. Z dějin hornictví 30. Praha 2002.
174. Z dějin geodézie a kartografie 11. Praha 2002.
175. Dějiny vědy a techniky 9. Praha 2002.
176. Z dějin hutnictví 31. Praha 2002.
177. Z dějin hutnictví 32. Zvony a zvonařství. Praha 2002.

Dále byly předány podklady k těmto svazkům, které jsou redakčně připravovány a jejichž honoráře byly proplaceny:

179. Rozhlasová a televizní technika.
180. Z dějin hornictví 31.

V řadě Acta historiae rerum naturalium necnon technicarum (nová řada):

5. Computing Technology, past & future. Praha 2002.
6. Bibliography of History of Science and technology in the Czech Republic 1989 - 2001. ed. E. Těšínská. Praha 2002

V řadě Katalogy výstav:

- katalog k výstavě Vilém Křibich
- katalog k výstavě Automobily Bugatti v českých zemích

V nové řadě Filozofie vědy a techniky

- Věda, technika a kultura, Praha 2002.

Průvodce po expozicích Národního technického muzea: byl dokončen text, překlad textu do angličtiny a zhotovení fotografií, podklady byly koncem listopadu předány k výrobě, které bude ukončena podle předpokladu začátkem února 2003.

Časově náročnou redakční činností byla v roce 2002 jazyková korektura textů do Studií o technice v českých zemích 1945 - 1992, které si vyžádala celkem 44 pracovních dní.

2) OSTATNÍ KULTURNÍ AKTIVITY

V rámci programové činnosti prezentačního oddělení byly uskutečněny desítky akcí. Průběžně byla zajišťována průvodcovská služba pro školy, turistické skupiny a individuální návštěvníky v českém, německém, anglickém a francouzském jazyce. Významným zkvalitněním služeb pro zahraniční návštěvníky je zavedení tzv. audioprůvodců v anglickém jazyce a činnost informačního centra ve vestibulu hlavní budovy.

Vlastní programová činnost se zaměřovala zejména na odborné a výchovné programy pro školy, přednáškové cykly pro odbornou veřejnost a na pořádání vědeckých sympozií a seminářů. V průběhu roku 2002 bylo celkem realizováno na 47 odborných přednášek, 21 sympozií a seminářů, 85 dalších akcí a 14 vernisáží. Všechny tyto akce navštívilo odhadem na 6.550 osob.

Mezi nejvýznamnější akce je možno zařadit:

- Doprovodný program k výstavě CERN

Výstava měla po celou dobu konání komentované prohlídky a probíhala projekce doprovodných filmů.

Přednášky pro veřejnost: : „Jak se pozorují kvarky“, Prof. Jiří Chýla, CSc. (Fyzikální stav AV ČR) a „CERN – Včera, dnes a zítra“, Prof. Ing. Jiří Niederle, DrSc. (Fyzikální ústav AV ČR)

Přednáška pro pozvané zástupce firem, Zasedání CERN a Svazu průmyslu a dopravy ČR v NTM, „Participace českých firem na CERN“, Prof. Ing. Jiří Niederle, DrSc.

- Doprovodný program k výstavě Závodní motocykly

Komponovaný program obsahující pásmo dokumentárních filmů, ukázky trialových jízd před budovou muzea, pamětní fotografování na motorce Čechie-Böhmerland, autogramiádu našich slavných motocyklových závodníků, dětské soutěže v kreslení, výstava nejnovějších výrobků firmy JAWA před budovou muzea. Po celou dobu trvání výstavy byly promítány doprovodné filmy.

- Doprovodný program k výstavě Bionika

Tvůrčí dílna ve skládání papíru Origami s Mgr. M.Hánovou, přednáškové odpoledne na téma „Co je Bionika, jaký je její vztah k dalším technickým disciplínám.“ Přednášeli Doc. Ing. Ivan M. Havel, CSc., Ph.D., Ing. Lenka Lhotská, CSc., Ing. Marcela Fejtová, Ing. Miloslav Vilímek, Msc. Po celou dobu trvání výstavy byly promítány doprovodné filmy.

- Geografické přednášky

„Architektura Baskicka a Katalánska – Ing. Stěnička“

„Via Imperialis – Ing. Stěnička“

- Cosmir

V průběhu roku probíhala pravidelně každou první sobotu v měsíci interaktivní dílna v NTM. Každá dílna se věnovala jinému tématu.

- Klub aktivního stáří

- V průběhu roku (březen, říjen, listopad, prosinec) proběhly přednášky týkající se NTM pro Klub aktivního stáří. Přednášeli Dr.J.Hozák, Ing.V.Heisler, Ing.KZeithammer, Ing.A.Švejda
- Mezinárodní den muzeí

Program obsahoval promítání filmu o Amazonii, besedu s manželi Šimkovými, prezentaci výrobků firmy Olympus, výstava (ve vestibulu muzea i virtuální na internetových stránkách muzea) „Vynálezy a zlepšováky“ Gymnázia Na Vítězné pláni, zahájení akce „Sbírka školních předmětů pro dětský domov“, malování pro děti na téma „Malujeme svět“.

- Doprovodný program k výstavě Design studio Španihel
Proběhly komentované prohlídky výstavy s panem Španihel. Před komentovanou prohlídkou se vždy konalo promítání filmů s tematikou v oblasti automobilového designu.
- Dámský pravicový klub
V měsících březen, duben, květen, září proběhly přednášky na různá témata.
- Týden vědy a techniky
V rámci Týdne vědy a techniky proběhlo celodenní promítání populárních českých a zahraničních vědeckotechnických filmů.
- Poděkování dobrovolníkům
Dne 23.10.2002 proběhla v NTM společenská akce, poděkování sponzorům, dobrovolníkům a pracovníkům NTM, kteří se podíleli na záchranných pracích při odstraňování následků škod srpnových povodní.
- Oživlý důl
V prosinci proběhla předvánoční akce pro děti i dospělé v expozici rudného a uhelného dolu.

Na úseku propagace byly plněny úkoly zejména formou průběžného kontaktu se všemi významnými institucemi a sdělovacími prostředky, bylo vydáno a rozesláno velké množství pozvánek a tiskových informací. Trvalá pozornost byla i v roce 2002 věnována propagaci NTM formou placené reklamy zejména v publikacích určených turistům a ostatním návštěvníkům Prahy.

3) NÁVŠTĚVNOST MUZEA

V roce 2002 navštívilo NTM celkem 130.805 platících návštěvníků. To je oproti roku 2001 méně o cca 22.500 osob. Při započítání všech návštěvníků vernisáží a ostatních akcí s volným vstupem (včetně osob, které navštíví muzeum vždy odpoledne první pátek v měsíci, kdy je vstup do muzea zdarma) je možné celkovou roční návštěvnost stanovit na počet cca 158.000 osob.

Dramatický pokles návštěvnosti v uplynulém roce je možno přisoudit jako jeden z druhořadých následků srpnových povodní. Prvních sedm měsíců se návštěvnost vyvíjela přibližně stejně jako v uplynulých letech. V srpnu a září poklesla oproti jiným rokům cca o šest tisíc návštěvníků na každý měsíc a v období říjen až prosinec se tento propad pohyboval v rozsahu dva až tři tisíce návštěvníků měsíčně.

Průměrná roční návštěvnost v letech 1992- 2002 (platící návštěvníci)										
1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
131.698	135.097	141.736	163.945	146.629	162.507	140.266	146.217	165.317	153.344	130.805
Průměrná roční návštěvnost v období 1992/2002 činí 147.051 osob										

Návštěvnost NTM v roce 2002						
	Platící návštěvníci				Neplatící cca.odhad	Celkem cca.zaokr.
	Dospělí	Děti	Ostatní	Celkem		
Leden	4.294	4.907	426	9.627	1.700	11.300
Únor	6.501	7.167	1.391	15.059	2.600	17.600
Březen	7.475	9.612	966	18.053	2.800	20.900
Duben	5.847	6.899	947	13.693	2.100	15.800
Květen	4.174	9.021	618	13.813	3.800	17.600
Červen	3.461	8.004	466	11.931	3.400	15.300
Červenec	6.021	4.189	542	10.752	1.400	12.200
Srpen	4.414	2.637	415	7.466	800	8.200
Září	2.219	2.832	297	5.348	900	6.200
Říjen	3.664	5.418	525	9.607	3.100	12.700
Listopad	2.627	5.221	302	8.150	2.300	10.500
Prosinec	2.789	4.178	339	7.306	2.000	9.300
Celkem	53.486	70.085	7.234	130.805	26.900	158.000

4) ČINNOST PRACOVIŠTĚ INTEGROVANÉHO SYSTÉMU OCHRANY

O činnosti pracoviště ISO ve vztahu ke sbírkovému fondu informujeme v 1. kapitole této výroční zprávy. Z hlediska ochrany objektů nebyla přidělena žádná mimořádná dotace. S ohledem na stále se zvětšující nedostatek finančních prostředků byly prováděny na EZS a EPS pouze nezbytné udržovací práce.

5) ČINNOST PRACOVIŠTĚ ZAJIŠŤUJÍCÍHO PŮSOBNOST ZÁKONA č.71/1994 Sb.

NTM v průběhu roku 2002 vydalo celkem 233 osvědčení k vývozu podle zákona č.71/1994 Sb. Návrh na prohlášení předmětu za kulturní památku nebyl v tomto roce podán žádný.

6) VĚDECKÁ A VÝZKUMNÁ ČINNOST

Zásadní vědecký úkol NTM minulých let – „Studie o technice v českých zemích 1945-1992“ – postoupil v tomto roce do tisku. Fundamentální dílo čítající 4.228 textových normostran a 1.399 obrázků, zpracované za přispění více než 200 badatelů, navazuje na starší stejnojmenné svazky shrnující etapy vývoje české techniky v letech 1800 - 1945, již dříve zpracované a vydané v NTM. Předkládaným svazkem se tedy završuje více než třicetileté úsilí Národního technického musea o zpracování oborově pojatých dějin české techniky od průmyslové revoluce do současnosti. V průběhu roku 2002 se uskutečnily korektury prvních částí závěrečného svazku a byla vypracována pravidla pro sjednocení sazby. Byly také dokončeny korektury anglického respektive německého resumé roditelými mluvčími. Finální vydání díla je plánováno v roce 2003.

Hlavním badatelským úkolem NTM podpořeným v rámci programu institucionálního financování výzkumu a vývoje byl projekt „Komparace dějin české techniky se světovým vývojem“, vycházející a navazující na výše zmíněnou sérii Studií. V rámci tohoto projektu

byly v roce 2002 uzavřeny autorské smlouvy celkem se dvanácti odborníky, kteří dodali teze dílem i texty svých příspěvků, týkajících se jednotlivých aspektů technické a průmyslové historie 20. století. Další část příspěvků se očekává v příštím roce, kdy budou započaté práce pokračovat.

Pokračovaly práce i na jiném významném díle - Lexikonu osobností středoevropské vědy a techniky, připravovaném za vedení NTM v rámci mezinárodního projektu Unie středoevropských technických muzeí (MUT). V současné etapě byla završena jazyková korektura dodaných hesel v rozsahu písmen A – J. Souběžně pokračovala organizační jednání se zahraničními partnery o dokončení díla a zajištění finančních prostředků na jeho vydání.

Z účelových prostředků MK ČR pro vědu a výzkum byly v roce 2002 podpořeny následující projekty:

- 1) Vědecký katalog automobilové sbírky NTM
- 2) Katalog sbírky průmyslového designu, 5.díl
- 3) Digitalizace knihovních fondů

První z uvedených odborných katalogů je v současné době v pokročilém stádiu rozpracování. 5.díl katalogu „Stopy průmyslového designu ve sbírkách NTM“ je připraven k vydání. Mimoto, oddělení architektury, stavitelství a průmyslového designu NTM v tomto roce participovala na dílčí etapě grantu Fakulty architektury Technické university v Liberci, s cílem zřízení internetové mediátekky s tematikou moderní architektury. Knihovní granty NTM a jejich výsledky jsou podrobněji pojednány v jiné části této kapitoly

V roce 2002 NTM získalo několik nových domácích výzkumných grantů. Archiv NTM obdržel tříletý grant GA ČR určený pro přípravu databáze tzv. sbírky vzpomínek, budované v archivu NTM od konce 40. let minulého století a čítající v současné době přes 2000 inventárních položek. Z fondu GA AV ČR obdrželo NTM účelovou grantovou podporu na vydání Studií o technice v českých zemích. Příslušná smlouva mezi NTM a GA AV bude uzavřena na počátku roku 2003. Oddělení stavitelství, architektury a designu NTM získalo nový grant MK ČR určený na digitalizaci výkresů Národního divadla v Praze, avšak s ohledem na poškození plánů během podzimní povodně nebyl tento projekt realizován.

V roce 2002 rovněž započaly práce na dvou mezinárodních projektech EU, do nichž se NTM zapojilo v předchozím období. Jednalo se za prvé o společný projekt se Švédskem, Polskem, Itálií a Velkou Británií „World View Network“ (Formování pohledu na svět), který je součástí širšího programu EU Culture 2000. Projekt se týká vybraných evropských měst (Praha, Florencie, Frombork, Wollsthorpe a Landskrona) pečujících o odkaz pěti významných renesančních astronomů a vědců (Brahe, Kopernik, Galilei, Kepler a Newton) s cílem zmapovat jejich činnost a vzájemné ovlivňování. NTM je odpovědné a vědeckou část projektu (WP1), která vyústí v letošním roce výstavou v NTM „Kepler a Praha“ a organizací tematického mezinárodního symposia, které se bude konat v Praze v roce 2004. Dalším cílem projektu bude tematická výstava „Kepler a Praha“, kterou uspořádá NTM v příštím roce.

Druhým evropským projektem, na němž participují pracovníci NTM, je „Scalex“ – projekt virtuálního muzea, probíhající ve spolupráci několika institucí z Německa, Maďarska, Holandska a Rakouska. Cílem projektu je vývoj a testování nového multifunkčního softwaru určeného specificky pro prezentační potřeby muzeí a galerií. NTM má v tomto projektu roli jednoho ze zkušebních příjemců vyvíjeného produktu. S ohledem na opožděné financování z EU byly v NTM zatím uskutečněny pouze přípravné organizační práce a předběžné technické rozvahy a rozjezd vlastních prací se uskuteční až v roce 2003.

Mimo těchto dvou již získaných zahraničních grantů se NTM v roce 2002 nově zúčastnilo soutěže vyhlášené japonskou vládou na získání finanční podpory pro vybrané středo-východoevropské kulturní instituce. Grantový návrh NTM na financování nových

výstavních vitrín a architektonických modelů pro připravovanou expozici architektury, stavitelství a průmyslového designu NTM byl předložen, avšak výsledek řízení nebyl do konce roku 2002 znám. Několik dalších projektů s mezinárodní účastí potenciálně určených k finanční podpoře EU se dostalo do pokročilé fáze přípravy.

V rámci interního výzkumu NTM spojeného s potřebami jednotlivých odborných oddělení muzea se v roce 2002 uskutečnilo několik dílčích výzkumných úkolů. Byl dokončen a publikován doprovodný katalog výstavy „Automobily Bugatti v českých zemích“. V souvislosti s 80. výročím zahájení vysílání českého rozhlasu byl vypracován historický přehled mikrofonů používaných v českém rozhlase. Byl zpracován a připraven do tisku pracovní katalog neelektrického osvětlení ze sbírek NTM. Podstatně pokročilo shromažďování materiálů pro vědeckou studii „Česká umělecká litina“ a pro pracovní katalog modelů hornických sbírek. V neposlední řadě pokračovaly i práce na „Sborníku jmenných názvů z oblasti chemie“ excerptci dalších literárních pramenů a zpracováním dalších 200 hesel. Odborní pracovníci NTM přispěli nebo sami uveřejnili několik desítek odborných článků a samostatných studií v odborných nebo populárně-vědeckých periodikách (např. Věda, technika a my, Architekt, Dějiny a současnost, Kuděj, Archivní časopis, Listy S.V.U. Mánes, Advanced Foto a Video, Bulletin Sdružení polygrafů, Metrologie, Test, Klenotník a hodinář, Revi, Historie a plastické modelářství, Letectví a kosmonautika aj.).

Mimo publikačních výstupů prezentovali pracovníci NTM výsledky svých badatelských aktivit také formou referátů na řadě domácích odborných fór, z nichž je možno jmenovat například mezinárodní konferenci „Návrat do města – problematika využití průmyslových památek“, seminář „Architektura muzeí a koncepce stálých expozic“ pořádané ČKAIT v Brně, odbornou konferenci „Místo národních jazyků ve výchově školství a vědě v habsburské monarchii 1867 - 1918“ aj. Na půdě NTM se uskutečnilo jedenáct monotematických odborných seminářů z dějin věd a techniky s účastí asi 500 osob z řad odborné i laické veřejnosti, jmenovitě semináře:

- pro vyučující dějinám věd a techniky
- technika a farmakologie
- z dějin geodézie a kartografie
- z dějin hornictví
- z dějin hutnictví
- z dějin hutnictví - zvony a zvonařství
- z dějin dopravy – automobily
- z dějin dopravy – motocykly
- z dějin rozhlasové a televizní techniky
- k provozu historických kolejových vozidel
- z dějin průmyslového designu

Výsledky odborné a badatelské práce jednotlivých oddělení NTM byly úspěšně prezentovány i na řadě odborných konferencí a symposií konaných v zahraničí. Pracovníci muzea přednesli referáty například na mezinárodní konferenci asociace ICOHTEC (International Committee for History of Technology) v Granadě, Španělsko; na výročním zasedání Unie středoevropských technických muzeí (MUT) v Budapešti, Maďarsko, na 3. světovém kongresu Science Center v Canberra, Austrálie aj. Referáty o ničivém dopadu podzimní povodně na sbírky NTM a o následných záchranných pracích organizovaných NTM byly předneseny na konferenci Mezinárodního výboru architektonických muzeí (ICAM) ve Vídni.

V rámci spolupráce s vysokými a středními školami byla významným počinem semestrální přednáška z dějin věd a techniky určená pro posluchače Vyšší odborné školy informačních služeb (VOŠIS). V rámci cyklu proslavili pracovníci NTM celkem 17 dílčích přednášek a organizačně se podíleli na přípravě sedmi s cyklem tematicky spojených exkurzí.

Mimoto proslovili pracovníci NTM i řadu dalších odborných přednášek určených například pro pražská gymnázia, posluchače fakulty strojní a fakulty architektury Technické university v Liberci, pro vybrané ústavy AV ČR, pro kluby aktivního stáří atp. Za zmínku stojí například již tradiční kurzy přednášek předmětů „Gnozeologie masové komunikace“ a „Základy logického myšlení“ na FSV UK, „Dějiny techniky“ na FS ČVUT, „Základy studiové techniky“ a „Teorie zpracování zvukového signálu“ určené pro posluchače pražské FAMU a přednášky z cyklu „Dějiny matematiky“ na Pedagogické fakultě UK. Několik pracovníků muzea vedlo nebo konzultovalo diplomanty a doktorandy z ČVUT, MFF a FF UK. Na půdě NTM se rovněž konal specializovaný Seminář pro vyučující dějinám věd a techniky na českých a slovenských vysokých školách, připravený ve spolupráci se Společností pro dějiny vědy a techniky.

Pracovníci NTM byli aktivní i na poli organizace vědní činnosti a v roce 2002 se podíleli nebo spolupodíleli na přípravě i ve vlastní práci řady odborných sekcí, komisí, seminářů, a konferencí (například na přípravě 2. bienále technických památek, v rámci aktivit Sekce ochrany průmyslového dědictví NTM a Kolegia technických památek ČKAIT; v Sekci ochrany průmyslového dědictví, v odborné sekci „Typografia“, v sekcích movitých památek a průmyslového dědictví MK ČR, v práci Inženýrské akademie, v hodnotitelských komisích Design centra Brno, v České společnosti věd a umění atp.).

V rámci mezinárodních aktivit bylo v roce 2002 NTM hostitelem mezinárodní 11. konference německy mluvících historiků techniky Gesprächreis Technikgeschichte, které se zúčastnilo kolem padesáti odborníků z pěti evropských zemí. Na konferenci odezvěly referáty týkající se historie vztahů mezi městem a člověkem v kontextu technického vývoje, přičemž šest přednášek na tomto fóru proslovili pracovníci NTM. Jinou odbornou akcí s mezinárodní účastí pořádanou NTM bylo pracovní zasedání EU projektu virtuálního musea Scalex, kterého se zúčastnilo kolem třiceti specialistů z šesti evropských států. Pracovníci NTM se rovněž podíleli na organizačním a odborném zajištění mezinárodní konference k 80. výročí objevu polarografie (ve spolupráci s ÚFCh AV ČR), která byla slavnostně zahájena v NTM a doprovázena tematickou výstavou historických polarografů. NTM se zapojilo do nově ustavené mezinárodní organizace MIEN (Moving Images Exhibition Network), pracovní setkání proběhlo v NTM ve dnech 20. až 21. 11. 2003.

Badatelské zázemí knihovny NTM dožalo v roce 2002 dalšího zkvalitnění díky dvěma specifickým grantovým projektům určeným pro počítačovou evidenci fondu a rozvoj meziknihovnických sítí. V rámci grantu CEP 2002 bylo dokončeno zpětné počítačové zpracování knih vydaných v letech 1990 - 1993, bibliografické zpracování článků ze sborníků a ročenek české i zahraniční provenience a zpracování průběžného ročního přírůstku. Zapojení do grantového projektu VISK 8 („Zpřístupnění katalogů knihoven muzeí a galerií prostřednictvím Jednotné informační brány“) nově umožnilo knihovně NTM napojit se na síť vybraných domácích i světových odborných knihoven. Podobně jako v minulých letech byla i v roce 2002 knihovna NTM připojena k systémům jednotné mezinárodní knihovní časopisecké a novinové databáze EBSCO a ProQUEST 2000, které umožňují rychlou orientaci v zahraničním tisku všem oddělením NTM i odborné veřejnosti prostřednictvím počítačů.

7) ŽELEZNIČNÍ MUZEUM

V návaznosti na Usnesení vlády České republiky č.1147/2000 ze dne 15. listopadu 2000 o zřízení Železničního muzea jako nového odboru Národního technického muzea ve vybraných objektech rušeného Lokomotivního depa Českých drah, s. o. - Praha Masarykovo nádraží byl zahájen proces předávání práva hospodaření s tímto majetkem státu z Českých

drah, s. o. na Národní technické muzeum v Praze. Uvedený objekt byl k uvedenému účelu zvolen záměrně. Bývalé lokomotivní depo Praha Masarykovo nádraží tvoří spolu s nádražní budovou významný soubor cenných historických staveb Dráhy olomoucko-pražské z roku 1845, který byl již dříve prohlášen za kulturní památku a zapsán pod rejstříkovým číslem 2267

Protože již počátkem roku 2001 byl areál depa Českými drahami postupně opouštěn, bylo nezbytné co nejdříve urychlit proces předávání práva hospodaření s tímto majetkem státu, aby nedošlo k jeho zbytečnému poškození. Cílem všech těchto snah bylo co nejdříve objekt převzít a začít upravovat pro účely Železničního muzea NTM. Generální ředitelství Českých drah, v jehož kompetenci bylo převod realizovat, však v tomto směru nevyvíjel i přes četné urgencye patřičnou aktivitu.

Rok 2002 znamenal významný krok v realizaci projektu Železničního muzea NTM. Dne 12.dubna 2002 byla mezi generálním ředitelem ČD s.o. a generálním ředitelem NTM podepsána příslušná smlouva o předání majetku státu a změně příslušnosti hospodařit s tímto majetkem, představovaného částí areálu historického DKV Praha-střed. Současně s touto smlouvou byla podepsána smlouva o společném užívání prostoru pod mostním tělesem přiléhající magistraly jako parkoviště pro návštěvníky Železničního muzea. Fyzické převzetí areálu DKV Praha-střed následně proběhlo dne 15. května 2002. Návrh na změnu záznamu práva k předaným nemovitostem byl předložen na Katastrální úřad Praha – město dne 4. července 2002.

Po komisionálním převzetí byl areál zajištěn provizorním oplocením i dalšími opatřeními proti vstupu neoprávněných osob a zřízena nepřetržitá ostraha agenturou Securitas. V nezbytné míře byl areál rovněž podroben základní údržbě.

Během srpnových povodní a v době následující posloužil areál budoucího Železničního muzea k očištění, základní dekontaminaci a provizornímu uložení zaplavených exponátů z objektu karlínské Invalidovny.

V průběhu září a října byl vypracován Investiční záměr ve smyslu § 4 Vyhlášky č.40/2001 Sb. MF. Investiční záměr byl následně prostřednictvím Ministerstva kultury ČR postoupen Ministerstvu financí ČR k zapracování do státního rozpočtu na roky 2003 až 2008. Akce je registrována pod č.234 112 0005 s částkou 300 mil. Kč.

V návaznosti na Investiční záměr byla v závěru roku 2002 zpracována základní varianta libreta budoucí expozice jako podklad pro připravovanou obchodní veřejnou soutěž na projekt muzea. V současné době se projekt nachází ve stadiu zpracování podkladů nezbytných pro zahájení projektových prací.

8) EKONOMIKA A HOSPODAŘENÍ

Ekonomika

Celková provozní dotace (36,32 mil. Kč, včetně grantů a účelových dotací) byla ve srovnání s rokem 2001 vyšší o 5,06 mil. Kč. Tohoto významného nárůstu bylo dosaženo výhradně s ohledem na přidělení některých účelových dotací, v návaznosti na grantové projekty a v neposlední řadě v souvislosti s likvidací povodňových škod (mražení dokumentů). Celkem tak NTM v rámci těchto mimořádných dotací získalo finanční prostředky v objemu 5,6 mil.Kč.

Celkové roční náklady na činnost vzrostly oproti roku 2001 o cca 6,2 mil. Kč (celkem 50,19 mil. Kč). Tento nárůst se také týkal mezd, které meziročně stouply o 2,31 mil. Kč. Porovnání provozních výdajů s rokem 2001 je velmi zkreslující s ohledem na financování grantových a dalších projektů a zejména na záchranné práce v důsledku povodní (jenom

vyklizení objektu Invalidovny si vyžádalo přímé náklady v objemu cca 1,4 mil.Kč). Záslouhou úsporných opatření z I. pololetí 2002 a získání dvou významných sponzorských darů v prosinci 2002 v celkové částce 1,5 mil.Kč ukončilo NTM rok 2002 s celkovým kladným hospodářským výsledkem ve výši 0,42 mil. Kč. Po odečtení účetní ztráty z roku 2001 je hospodářský výsledek 0,19 mil.Kč.

NTM čerpalo investiční dotaci v celkovém objemu 5,25 mil.Kč. Z toho bylo 4,9 mil.Kč na projektové práce spojené s částečnou rekonstrukcí hlavní budovy a výstavbou depozitární haly Čelákovice. Dále se pak jednalo zejména o poskytnutí účelových investičních prostředků na technické vybavení restaurátorských dílen NTM.

Z uvedeného vyplývá, že podmínky pro činnost se v roce 2002 mírně zlepšily. To se však netýká oblasti financování běžných a základních provozních nákladů, kde již několik let pokračuje pokles. Mimo jiné opět s ohledem na nárůst tarifních mezd v roce 2002 došlo k dalšímu mírnému snížení v oblasti provozních prostředků, kdy po oddělení účelových dotací na granty a další projekty zbyla na zajišťování běžného celoročního provozu v oblasti věcných nákladů částka 5,4 mil. Kč, tj. měsíčně 0,45 mil. Kč (jenom náklady na energie v uplynulém roce byly 0,23 mil.Kč měsíčně). Celkové náklady na nákup sbírkových předmětů dosáhly částky 0,11 mil. Kč.

Vybrané vstupné se udrželo i přes výrazný pokles návštěvnosti, na srovnatelné úrovni s rokem 2001, celkem činilo 5,9 mil. Kč. NTM mělo na konci roku 2002 smluvně zajištěn příjem z pronájmu vlastních nemovitostí v ročním objemu cca 3 mil.Kč.

V oblasti mezd bylo vyplaceno o 2,31 mil.Kč více než v roce 2001 (celkem 18,34 mil. Kč). Průměrný počet zaměstnanců NTM činil ve sledovaném roce 152/126 osob (fyzický stav/přepočtený stav). Zde oproti roku 2001 došlo k celkovému nárůstu o 6/5 osob (fyzický stav/přepočtený stav). Průměrná hrubá měsíční mzda v NTM činila v roce 2002 celkem 12.133,- Kč, což představuje meziroční nárůst 1.090,- Kč.

Výpis hlavních účetních položek z uzávěrky za období leden až prosinec 2002

Spotřeba celkem 2.811.089,-Kč

- z toho spotřeba PHM 184.765,-
- z toho materiál na výstavby 62.634,-
- z toho knihy a publikace 266.924,-
- z toho drobný hmotný materiál 672.972,-
- z toho ostatní materiál 1.374.466,-
- z toho materiál na opravy budov 15.603,-
- atd.

Energie celkem 2.870.818,-Kč

- z toho elektřina 1.314.284,-
- z toho teplo 1.434.786,-
- z toho plyn 21.287,-
- z toho vodné 100.460,-

Nákup sbírkových předmětů 115.644,-Kč

Opravy celkem	2.379.989,-Kč
• z toho opravy exponátů	878.753,-
• z toho opravy ostatní	499.829,-
• z toho opravy budova	1.001.406,-
Cestovné celkem	539.940,-Kč
• z toho cestovné tuzemské	82.704,-
• z toho cestovné zahraniční	432.712,-
• z toho jízdné MHD atd.	15.936,-
Služby celkem	10.503.672,-Kč
• z toho poštovné	112.872,-
• z toho přepravné výstavy	3.379,-
• z toho přepravné ostatní	7.975,-
• z toho výstavy	171.533,-
• z toho telefony	602.790,-
• z toho úklid	1.627.663,-
• z toho školení	19.868,-
• z toho překlady, rozmnožování	170.754,-
• z toho propagace	268.978,-
• z toho střežení objektu	2.014.390,-
• z toho služby pro exponáty	1.740.280,-
• z toho ostatní služby	1.961.934,-
• z toho inzerce	10.567,-
• z toho stočné	136.619,-
• z toho katalogy	1.131.070,-
• z toho tisk	39.235,-
• z toho PC	22.190,-
• z toho expozice	6.551,-
• z toho semináře atd.	29.440,-
Mzdy celkem	19.049.149,-Kč
• z toho mzdy	18.345.927,-
• z toho civilní služba	176.909,-
• z toho OON	142.129,-
• z toho autorské honoráře atd.	384.184,-
Pojištění celkem	6.206.068,-Kč
• z toho pojištění SP	4.807.976,-
• z toho pojištění ZP	1.398.092,-
Ostatní sociální náklady celkem	1.700.196,-Kč
• z toho soc. nákl. na civil. službu atd.	1.296.512,-

Príspevek na stravu	717.192,-Kč
Tržby celkem	8.356.511,-Kč
• z toho vstupné	5.907.486,-
• z toho pronájem	1.463.461,-
• z toho pronájem bytů a park.	55.344,-
• z toho za zápůjčky exponátů	83.208,-
• z toho za posudky atd.	109.154,-
Tržby za katalogy a publikace	287.844,-Kč
Tržby za prodané zboží NTM	6.532,-Kč
Provozní dotace celkem	36.328.955,-Kč
Provozní náklady celkem	50.189.901,-Kč
Příjmy celkem	50.616.830,-Kč

Nemovitosti

V roce 2002 mělo NTM právo užívání k těmto nemovitostem:

- Hlavní budova NTM, Kostelní 42, Praha 7 - Letná
- Depozitární areál, Čelákovice - Záluží, okr. Praha - východ
- Skladový objekt, Stehelčevy, okr. Kladno
- Depozitární objekt Hřešihlavy, okr. Rokycany
- Rekreační objekt Vítkovice v Krkonoších, okr. Semily
- Areál bývalého DKV Praha – střed, Masarykovo nádraží

V roce 2002 mělo NTM v užívání následující nemovitost cizích vlastníků:

- Depozitář/odd.architektury a stavitelství, Invalidovna, Praha 8 – Karlín (vyklizeno a definitivně předáno AČR - VÚA v říjnu 2002)

Na všech nemovitostech byly prováděny vzhledem k trvalému nedostatku finančních prostředků jen některé základní údržbové práce, a to ve zcela minimálním rozsahu bez ohledu na skutečné potřeby. S ohledem na tuto několik let již trvající situaci se začíná projevovat nezadržitelné chátrání nemovitostí, které se nacházejí už tak v dost špatném stavu.

V květnu 2001 bylo ze strany MK ČR potvrzeno přidělení účelových investičních dotací na částečnou rekonstrukci hlavní budovy ve výši 85 mil. Kč a na výstavbu depozitárního objektu v Čelákovicích ve výši 87 mil. Kč. Přípravné práce byly zahájeny neprodleně.

Výstavba depozitárního objektu Čelákovice je z hlediska projektových prací připravována již od roku 2000. V uplynulém roce tak došlo k získání územního rozhodnutí a byla zpracována dokumentace pro stavební povolení. Postup prací byl zpomalen neochotou majitelů sousedních pozemků od nichž je nezbytné získat souhlasné stanovisko týkající se vybudování plynové a vodovodní přípojky. Zahájení stavebních prací se předběžně plánuje na letní měsíce roku 2003. U této akce se ukazuje potřeba navýšení rozpočtu, aby bylo možno

pokrýt inflační nárůst cen a současně vyřešit projekt v plném uvažovaném rozsahu, minimálně o 10 mil.Kč.

U hlavní budovy byl již zpracován kompletní prováděcí projekt, bylo získáno stavební povolení a zpracovány podklady pro vyhlášení obchodní veřejné soutěže na výběr zhotovitele stavby. Zahájení rekonstrukčních prací je plánováno na duben 2003. U této akce se ukazuje potřeba navýšení rozpočtu, aby bylo možno pokrýt inflační nárůst cen a současně vyřešit projekt v plném uvažovaném rozsahu, alespoň o 50 mil.Kč.

9) RŮZNÉ

Rok 2002 je z hlediska historie Národního technického muzea nutno považovat za mimořádně významný až klíčový.

V kladném smyslu jde o plný rozběh dvou investičních akcí, každá ve finančním objemu cca 80 mil.Kč, což představuje pro NTM zcela nové perspektivy v nejbližších letech. Zejména jde však o získání práva hospodaření k areálu bývalého DKV Praha - střed pro účely vybudování tolik potřebného Železničního muzea přímo v centru Prahy a to včetně předběžného příslibu financování v objemu 300 mil.Kč v letech 2003 až 2008.

V záporném smyslu pak bylo NTM tragicky postiženo srpnovou povodní, jejíž důsledky budou chod muzea a některých jeho útvarů velmi významně ovlivňovat minimálně nejbližších pět let.

V Praze dne 30.ledna 2003

Ing. Ivo Janoušek, CSc., FEng.
generální ředitel